

p30konkor.com

عنوان آزمون : تاریخ ۱۲ درس ۵

زمان آزمون :

تاریخ برگزاری

نام و نام خانوادگی :

پایه تحصیلی :

نام دبیر :

ردیف	لطفًا پاسخ سوالات را روی همین برگ بنویسید	بارم
۱	<p>مهاجرت صغری را توضیح دهید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ مهاجرت روحانیون و مردم به شهر ری و تحصن در صحن حضرت عبدالعظیم به مهاجرت صغری مشهور است.</p>	
۲	<p>مطابق با قرارداد ۱۹۰۷ م. بر روی نقشه ایران شماره‌هایی نوشته شده، براساس آن به سؤالات زیر پاسخ مناسب دهید.</p> <p>الف) شماره ۱، منطقه تحت نفوذ ..... ب) شماره ۲، منطقه تحت نفوذ ..... ج) شماره ۳، منطقه ..... </p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ الف) روسیه ب) انگلستان ج) بی‌طرف</p>	
۳	<p>یک مورد از ویژگی‌های بارز دوره دوم مشروطه ایران را بنویسید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ ۱- اختلاف‌های شدید بین طرفداران مشروطه ۲- مداخله‌های آشکار و سلطه‌گرانه روس و انگلیس در سرنوشت ایران (ذکر ۱ مورد کافی است.)</p>	
۴	<p>آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری خواستار ایجاد چه نوع مشروطه‌ای در ایران بود؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ مشروطه مشروعه (درس ۵ ص ۷۵)</p>	

۵	<p>به نظر شما، چرا شیخ فضل‌الله نوری پس از تدوین متمم قانون اساسی از صف طرفداران مشروطه جدا شد؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ شیخ فضل‌الله نوری به دلیل اعمال نفوذ غرب‌گرایان، در نهضت مشروطه و انحراف آن از مسیر اسلامی و ملی اولیه از صف طرفداران مشروطه جدا شد. (درس ۵ ص ۷۰)</p>
۶	<p>موارد بی‌اعتنایی محمدعلی شاه را نسبت به مشروطه و مشروطه‌خواهان بنویسید. (دو مورد)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ ۱- در مراسم تاجگذاری، نمایندگان مجلس شورای ملی را دعوت نکرد. ۲- خودداری از امضای متمم قانون اساسی (درس ۵ ص ۷۰-۶۹)</p>
۷	<p>سیاحت‌نامه ابراهیم بیک اثر کیست؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ حاج زین‌العابدین مراغه‌ای (درس ۵ ص ۶۳)</p>
۸	<p>متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید.</p> <p>«زنان ایرانی در بسیاری از نهضت‌های تاریخ معاصر ایران در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نقش ارزنده‌ای ایفا نمودند. علاوه بر نقش تاریخی زنان در نهضت تحریم تنباکو، در نهضت مشروطه نیز زنان به کارهای خردمندانه‌ای دست زدند. اکثر فعالیت‌های آنان برگرفته از هویت ایرانی - اسلامی بوده است؛ به عنوان نمونه در جریان مهاجرت صغری، زنان با شرکت در تظاهرات خیابانی خواهان بازگشت علما شدند. پس از صدور فرمان مشروطه، زنان به مجلس رفتند و خواستار تکمیل قانون اساسی توسط نمایندگان شدند. زنان به هنگام تأسیس بانک ملی با اهدای طلا و زیورآلات شخصی خود، بخشی از سرمایه بانک ملی را تهیه کردند و پس‌اندازهای خود را در اختیار دولت گذاشتند تا این امر ملی به دور از دست خارجی‌ان و استقراض از آنها انجام شود.»</p> <p>الف) فعالیت زنان ایرانی در تاریخ معاصر برگرفته از چه هویتی بود؟</p> <p>ب) زنان ایرانی پس از تأسیس بانک ملی با چه هدفی پس‌اندازهای خود را در اختیار دولت قاجار قرار دادند؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) برگرفته از هویت ایرانی - اسلامی بود.</p> <p>ب) تا این امر ملی به دور از دست خارجی‌ان و استقراض از آنها انجام شود. (درس ۵ ص ۷۳)</p>
۹	<p>قرارداد ۱۹۰۷ م. بین روس و انگلیس با پادرمیانی کدام کشور منعقد شد؟</p> <p>۱) بلژیک ۲) عثمانی ۳) فرانسه ۴) آلمان</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۳ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (درس ۵ ص ۷۱)</p>
۱۰	<p>محمدعلی شاه به چه بهانه‌ای مجلس شورای ملی را به توپ بست؟</p> <p>۱) به بهانه نافرمانی نمایندگان از فرامین شاه ۲) به بهانه ترور عین‌الدوله صدراعظم</p> <p>۳) به بهانه انتشار مطالب توهین‌آمیز در روزنامه‌ها ۴) به بهانه سوءقصد به جان شاه</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۴ گزینه ۴ پاسخ صحیح است. (درس ۵ ص ۷۲)</p>

	<p>درخواست‌های مهاجران در دو مهاجرت صغری و کبری را در جریان نهضت مشروطه با هم مقایسه کنید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ در مهاجرت صغری مهاجران خواستار ایجاد عدالت‌خانه (دادگستری) و عمل به قانون اسلامی بودند، اما در مهاجرت کبری خواهان برکناری عین‌الدوله از صدارت، ایجاد عدالت‌خانه، فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران و تشکیل دارالشورا بودند. (درس ۵ ص ۶۷)</p> <p>کلیدواژه: عدالت‌خانه، عمل به قانون اسلامی، برکناری عین‌الدوله، بازگشت مهاجران و تشکیل دارالشورا (مجلس)</p> <p>(اشاره به چهار مورد کافی است.)</p>	۱۱
	<p>استبداد صغیر را شرح دهید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ با به توپ بستن مجلس شورای ملی (به دستور محمدعلی شاه) توسط لیاخوف روسی و انحلال مجلس بار دیگر در ایران استبداد برقرار شد و این دوره که یک سال طول کشید، به دوران استبداد صغیر معروف است. (درس ۵ ص ۷۲)</p>	۱۲
	<p>زمینه‌های ورود تفکر مشروطه‌خواهی به ایران به چه شکل‌هایی فراهم شد؟ (ذکر دو مورد کافی است)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ به شکل‌های مختلف نظیر اعزام دانشجو به خارج، سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج و مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف فراهم شد. (درس ۵ ص ۶۳)</p>	۱۳
	<p>مفهوم بست‌نشینی را شرح دهید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ از دیرگاه سنت بست‌نشینی در ایران وجود داشت و مردم برای اعتراض در اماکن مذهبی و مورد احترام مثل مساجد، زیارتگاه‌ها و ... تحصن می‌کردند. (درس ۵ ص ۷۰)</p>	۱۴
	<p>مهم‌ترین خواسته‌های مهاجرین در مهاجرت کبری را بنویسید. (ذکر دو مورد کافی است.)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ ۱- برکناری عین‌الدوله از صدارت ۲- فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران ۳- ایجاد عدالت‌خانه ۴- تشکیل دارالشورا (مجلس نمایندگان) (درس ۵ ص ۶۸)</p>	۱۵
	<p>به نظر شما چرا برخی از روزنامه‌های فارسی‌زبان در دوره قاجار، خارج از ایران چاپ می‌شد؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ به این دلیل که این گروه از روزنامه‌ها نگرش سیاسی داشته و از موضع موجود انتقاد می‌کردند. از طرفی چون در زمان قاجار آزادی بیان نبود و شیوهی حکومت استبدادی آنان مانع از چاپ مطالب انتقادی می‌شد، در نتیجه گروهی از آزادی‌خواهان ایرانی روزنامه‌های خود را در خارج از ایران چاپ کرده و مخفیانه به ایران می‌فرستادند تا موجب بیداری مردم ایران شوند. (درس ۵ ص ۶۳)</p> <p>کلیدواژه: نبود آزادی بیان، شیوهی حکومت استبداد، چاپ روزنامه‌های انتقادی</p>	۱۶

۱۷	<p>پس از آنکه روسیه طبق اخطار ۱۲۹۰ شمسی، وارد خاک ایران شد، با کانون‌های متفاوت چه کرد و انگلیس چه اقدامی را در جنوب ایران انجام داد؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ روسیه کانون مقاومت تبریز و مشهد را به سختی سرکوب کرد و مرقد مطهر امام هشتم (ع) را به توپ بست. از آذربایجان تا خراسان نیروهای خود را مستقر کرد و منطقه زیر نفوذشان را طبق قرارداد ۱۹۰۷ اشغال کرد. انگلیس نیز برای اشغال منطقه زیر نفوذ خود، قوایی از هندوستان وارد جنوب ایران کرد.</p>
۱۸	<p>بعد از اخطار روسیه در سال ۱۲۹۰، با پایان رسیدن مهلت ۴۸ ساعته، روسیه چه کرد و مجلس ایران چه واکنشی نشان داد؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ روسیه بلافاصله نیروهای خود را به داخل خاک ایران اعزام کرد. بین مجلس و دولت بر سر پذیرفتن یا رد کردن آن، اختلاف افتاد. مجلس اخطار روسیه را رد کرد، ولی صمصام‌السلطنه نخست‌وزیر، از ترس اشغال پایتخت تسلیم شد و مجلس شورای ملی را منحل کرد.</p>
۱۹	<p>درخواست‌های روسیه در سال ۱۲۹۰ شمسی، چه بود و ایران را به چه امری تهدید کرد؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ در سال ۱۲۹۰ شمسی روسیه طی اخطاری به دولت ایران تهدید کرد که اگر ظرف چهار و هشت ساعت به خواسته‌هایش عمل نشود به اشغال ایران خواهد پرداخت. درخواست‌های روسیه به این شرح بود:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- اقدام‌های مورگان شوستر متوقف و از ایران اخراج شود. ۲- بدون موافقت روس و انگلیس، از استخدام اتباع خارجی در ایران خودداری شود. ۳- هزینه نگهداری قوای روسیه در ایران را دولت ایران پرداخت کند.
۲۰	<p>طبق تصمیم مجلس در دوره دوم، مورگان شوستر از کدام کشور و برای چه کاری به ایران آمد و چه کسانی مخالف حضور او در ایران شدند؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ مورگان شوستر آمریکایی با اختیار وسیعی که مجلس به او داد شروع به انجام اصلاح‌های دامن‌دار در امور مالی و گمرک‌ها کرد. این اقدام او که سبب منظم شدن دستگاه اقتصادی کشور می‌شد روس و انگلیس را سخت عصبانی کرد و خواهان اخراج او از ایران شدند.</p>
۲۱	<p>سیدعبدالله بهبهانی که نقش مهم در رهبری نهضت مشروطه داشت، توسط چه کسانی ترور شد؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ دمکرات‌ها</p>
۲۲	<p>طبق تصمیم دوره دوم مجلس شورای ملی، چه کارشناسانی و از کدام کشورها به ایران آمدند؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ عده‌ای کارشناس از آمریکا برای اصلاح اداره دارایی و خزانه‌داری کل، یک فرانسوی برای دادگستری و چند سوئدی برای ژاندارمری استخدام شدند.</p>

۲۳	<p>با تشکیل دوره دوم مجلس شورای اسلامی، حزب دمکرات در مجلس، چه دیدگاهی داشتند؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ دمکرات‌ها به رهبری سیدحسن تقی‌زاده بر جدایی دین از سیاست تأکید ورزیدند تا مشروطه را از جنبه‌های دینی تهی کنند و نهضت را از آرمان اصیل آن دور سازند.</p>
۲۴	<p>با تشکیل دومین دوره مجلس شورای ملی، حزب اعتدالیون در مجلس، چه دیدگاهی داشتند؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ اعتدالیون مذهب را سدی محکم در برابر ظلم و بی‌عدالتی می‌دانستند و اجرای شریعت را در دستور کار خود قرار داده بودند. سیدمحمد طباطبایی و سید عبدالله بهبهانی از اعضای سرشناس این حزب بودند.</p>
۲۵	<p>با تشکیل دومین دوره مجلس شورای ملی، دو حزب تشکیل شد. نام این دو حزب چه بود؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ اعتدالیون - دمکرات</p>
۲۶	<p>علت ناخرسندی مشروطه‌خواهان تبریز، بعد از تشکیل دولت جدید چه بود؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ پس از آنکه دولت جدید تشکیل شد و جمعی از مستبدان و مرتجعان به وزارت و حکمرانی رسیدند، آتش خشم مشروطه‌خواهان تبریز شعله‌ور و ناخرسندی آنان علنی شد. افرادی نظیر ستارخان و باقرخان و جمعی دیگر از طرفداران مشروطه که برای نهضت فداکاری و مجاهدت کرده بودند، چون ملاحظه کردند که مستبدان دوره استبداد دیروز مشروطه دوباره زمامدار مملکت شدند، بسیار ناخشنود و معترض بودند.</p>
۲۷	<p>پس از فتح تهران مجلس فوق‌العاده از چه کسانی تشکیل شد و این مجلس چه تصمیمی گرفت؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ از سران و روسای مجاهدان، شاهزادگان، اعیان و وکلای سابق مجلس شورای ملی و به اتفاق آراء محمدعلی‌شاه را از سلطنت خلع و پسر دوازده ساله او، احمد میرزای ولیعهد را به مقام سلطنت برگزیدند.</p>
۲۸	<p>سازمان فراماسونری در ایران با کدام حکومت‌ها ارتباط داشت و اعضای عالی رتبه ماسونی از چه زمانی در ایران دیده می‌شوند؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ سازمان فراماسونری در ایران با حکومت هند، بریتانیا و چند کشور بیگانه ارتباط داشت و دهم‌ترین وقایع تاریخ معاصر آن حضور دارد. از نهضت مشروطه تا کودتای ۱۲۹۹ و همچنین در مسئولیت‌های حساس سیاسی، فرهنگی و اقتصادی پنجاه سال سلطنت پهلوی، اعضای عالی رتبه ماسونی دیده می‌شوند.</p>

دوره دوم مشروطه از چه زمانی آغاز شد و دارای چه ویژگی‌هایی بود؟	۲۹	پاسخ: ۱ این دوره با فتح تهران به دست مشروطه‌خواهان آغاز شد و دارای دو ویژگی بارز بود: ۱- اختلاف‌های شدید بین مشروطه‌خواهان ۲- مداخله‌های آشکار و سلطه‌گرانه روس و انگلیس در سرنوشت ایران
بعد از به توپ بستن مجلس، مردم کدام شهرها وارد صحنه مبارزه شدند در چه تاریخی به تهران رسیدند و محمدعلی‌شاه چه کرد؟	۳۰	پاسخ: ۱ بعد از مقاومت مردم تبریز، مردم فارس، اصفهان، قزوین، کرمانشاه، گیلان، همدان وارد صحنه مبارزه شدند و سرانجام نیروهای مردمی هوادار مشروطه از اصفهان و بختیاری و گیلان راهی تهران شدند و در سال ۱۲۸۸ به تهران رسیدند و با پناهنده شدن محمدعلی‌شاه به سفارت روسیه، حکومت استبدادی او به پایان رسید.
مقاومت مردمی بعد از به توپ بستن مجلس، از کدام شهر و با کدام مجاهدان نام‌آور آغاز شد؟ توسط کدام‌یک از مراجع نجف حمایت می‌شدند؟	۳۱	پاسخ: ۱ مقاومت اصلی از تبریز آغاز شد و دو تن از مجاهدان نام‌آور آن خطه به نام‌های ستارخان و باقرخان بیش از نه ماه در برابر دشمنان مشروطه مقاومت کردند. آیت‌الله محمدکاظم خراسانی سیدعبدالله مازندرانی، حاج میرزا حسن فرزند میرزا خلیل تهرانی از مراجع نجف که از مشروطه‌خواهان حمایت می‌کردند.
بعد از به توپ بستن مجلس، غرب‌گرایان مدعی مشروطه‌خواهی در کدام شهرها، محفل‌های سیاسی به راه انداختند؟	۳۲	پاسخ: ۱ پاریس، لندن، استانبول و کشور سوئیس
بعد از به توپ بستن مجلس توسط محمدعلی‌شاه، کدام علما و مشروطه‌خواهان دستگیر و زندانی و یا اعدام شدند؟	۳۳	پاسخ: ۱ آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی و سیدعبدالله بهبهانی، شکنجه و تبعید شدند. میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل، ملک‌المتکلمین و سیدجمال‌الدین واعظ اعدام شدند. بعضی از نمایندگان که مورد تعقیب قرار گرفته بودند، از جمله تقی‌زاده، به سفارت انگلیس پناهنده شدند.
پس از استقرار مشروطه، استبداد صغیر در اثر چه واقعه‌ای روی داد؟	۳۴	پاسخ: ۱ در تیر ۱۲۸۷، محمدعلی‌شاه با تشویق روسیه دستور حمله به مجلس شورای ملی را صادر کرد. لیاخوف فرمانده نیروهای روس به فرمان محمدعلی‌شاه به مجلس حمله کرد و بخشی از ساختمان مجلس را با توپ تخریب کرد. به دنبال آن تمام خانه‌های مشروطه‌خواهان غارت شده و مأموران به دستگیری آنان پرداختند، عده‌ای دستگیر شدند و نمایندگان تحت تعقیب به سفارت انگلیس پناه بردند و دوباره برای مدتی استبداد حاکم شد که یکسال طول کشید و به استبداد صغیر مشهور است.

۳۵	<p>کدام اقدام‌های مجلس شورای ملی، بعد از پیروزی مشروطه برای استعمارگران زنگ خطر بود و سرانجام به چه توافقی رسیدند؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ رد قرارداد ۱۹۰۷، رد دریافت وام از دولت‌های خارجی و تأسیس بانک ملی، اخراج نوز بلژیکی. این اقدام‌های انقلابی برای دولت‌های استعمارگر زنگ خطر بود. به همین دلیل برای سرکوب مجلس به توافق رسیدند و هنگامی که محمدعلی‌شاه مجلس را به توپ بست از آن حمایت کردند.</p>
۳۶	<p>محمدعلی‌شاه برای مبارزه با مشروطه‌خواهان چه کسی را به نخست‌وزیری منصوب کرد و سرانجام او چه شد؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ میرزا علی‌اصغر خان امین‌السلطان را که از مخالفان جدی مشروطه بود، از اروپا به ایران دعوت کرد و او با تدبیرهای امنیتی و حمایت روس‌ها به نخست‌وزیری منصوب شد. او که در دوره نخست‌وزیری خود سیاستی دوگانه در پیش گرفته بود، سرانجام توسط یکی از طرفداران مشروطه ترور شد.</p>
۳۷	<p>چه عاملی باعث شد روس و انگلیس قرارداد ۱۹۰۷ را درباره ایران، اجرا کنند؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ با در خطر قرار گرفتن مستعمره‌های روس و انگلیس در جاهای دیگر دنیا، توسط استعمارگر جدید یعنی آلمان، آن‌ها اختلاف‌ها را کنار گذاشتند و به موجب قرارداد ۱۹۰۷، ایران را بین خود تقسیم کردند بر اساس این قرارداد روس و انگلیس، با پادرمیانی فرانسه، ایران را به سه منطقه تقسیم کردند.</p>
۳۸	<p>دولت انگلستان برای حمایت از مشروطه در ایران چه دلایلی داشت؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ ۱- افزایش اعتبار خود در ایران برای دستیابی به موقعیت بهتر یا برابر با روسیه ۲- به قدرت رساندن مهره‌های انگلیسی در دستگاه حاکم و مجلس ۳- محافظت از مرزهای هندوستان و سایر مستعمرات انگلستان در منطقه</p>
۳۹	<p>خودداری محمدعلی‌شاه از امضای متمم قانون اساسی، چه نتایجی داشت؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ هنگامی که متمم قانون اساسی تقدیم محمدعلی‌شاه شد، از امضای آن خودداری کرد. این برخورد مردم را به هیجان آورد، بازارها بسته شد و چندین هزار نفر به سوی مجلس هجوم آوردند. مردم شهرهای دیگر چون تبریز، اصفهان، شیراز، رشت و کرمان نیز با مردم تهران همصدا شدند. مراجع تقلید از نجف طی تلگراف‌هایی به نصیحت شاه پرداختند. در چنین شرایطی شاه در شهریور ۱۲۸۶ به ناچار متمم قانون اساسی را امضا کرد.</p>
۴۰	<p>بعد از پیروزی مشروطه، اصل دوم متمم قانون اساسی با تلاش چه کسی تصویب شد و مفاد آن چه بود؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ با تلاش‌ها و مجاهدت فراوان آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری اصل دوم متمم قانون اساسی تصویب شد و مورد تأیید علمای ایران و مراجع بزرگ نجف قرار گرفت. بنابر این اصل در هر دوره از مجلس، هیئتی پنج‌نفره از مجتهدان و فقیهان اسلام به عنوان عضو، در مجلس شورای ملی شرکت می‌کردند تا بر قانون‌هایی که تصویب می‌شد نظارت کنند که خلاف قواعد اسلامی نباشد. در هیچ‌یک از دوره‌های مجلس به این اصل عمل نشد.</p>

۴۱	<p>قانونی که در زمان مظفرالدین‌شاه به نام «قانون اساسی» تنظیم شد، چه ضعف‌هایی داشت؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ این قانون در پنجاه و یک اصل تنظیم شده بود و در حقیقت نظام‌نامه‌ای بود که اداره امور مجلس و حدود آن را روشن می‌ساخت. در این قانون از حقوق و تکالیف دولت نسبت به ملت و بالعکس سخن به میان نیامده بود. بنابراین لازم بود متممی بر آن نوشته و تکمیل می‌شد.</p>
۴۲	<p>اولین دوره مجلس شورای ملی در دوره قاجار در چه تاریخی تشکیل شد؟ با حضور چه کسانی تشکیل شد؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ در ۲۸ مرداد ۱۲۵۸، اولین دوره مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تهران تشکیل شد. عده‌ای از سیاستمداران مشروطه‌خواه، به تدوین قانون اساسی پرداختند.</p>
۴۳	<p>مظفرالدین‌شاه قاجار، بعد از اعلام خواسته‌های مهاجران قم، چه اقدامی کرد؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ مظفرالدین‌شاه تسلیم خواسته‌های مردم شد. او عین‌الدوله را عزل کرد و فرمان تشکیل مجلس شورای ملی را در ۱۴ مرداد ۱۲۵۸ صادر کرد. هفت روز بعد علما با استقبال پرشکوه مردم، از قم بازگشتند. شهر چراغانی و جشن و شادی به پا شد.</p>
۴۴	<p>مهم‌ترین خواسته‌های «مهاجرین کبری» چه بود؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ ۱- برکناری عین‌الدوله از صدرات ۲- فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران ۳- ایجاد عدالت‌خانه ۴- تشکیل دارالشورا (مجالس نمایندگان)</p>
۴۵	<p>بعد از مهاجرت علمای تهران به قم، نهضت مردم در دوره قاجار چه موقعیتی پیدا کرد؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ همراه با مهاجرت علمای تهران به قم، عالمان سایر شهرستان‌ها و مراکز ایالت‌ها نیز وارد میدان شدند و نهضت مردمی به اوج خود رسید. حضور شیخ فضل‌الله نوری، روحانی طراز اول تهران، در کنار آیت‌الله بهبهانی و آیت‌الله طباطبایی، بر استحکام قیام افزود.</p>
۴۶	<p>در زمان مظفرالدین‌شاه، علت مهاجرت علمای شیعه و مردم به شهر مقدس قم چه بود؟</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ بعد از بازگشت مهاجران صغری معلوم شد که عین‌الدوله به آنان وعده دروغین داده و در پی دستگیری، تبعید و زندانی کردن رهبران قیام است بنابراین بار دیگر شعله‌های قیام افروخته شد، این بار بین مردم و سربازان درگیری پیش آمد که چند نفر مجروح و طلبه‌ای شهید شد. عین‌الدوله از علما خواست که به خانه‌شان بروند، اما رهبران مردم تصمیم گرفتند این بار در اعتراض به اقدام‌های دولت، به شهر قم مهاجرت کنند. این مهاجرت به مهاجرت کبری معروف شد.</p>

۴۷	<p>پاسخ: ۱</p> <p>در دوران قاجار برخی از کالاها مانند نفت، کبریت و قند از روسیه وارد می‌شد. در اثر جنگ روس و ژاپن نرخ قند افزایش یافت و مردم معترض شدند. به دلیل خشم عمومی از گرانی‌ها در مسجد شاه مجلسی بزرگ برپا شد، اما مأموران با چوب و چماق به جان مردم افتادند. سیدمحمد طباطبایی، روحانیون و مردم با حالت اعتراض تهران را ترک و در حرم حضرت عبدالعظیم تحصن کردند.</p>	<p>در دوره قاجار مردم و علمای شیعه به چه علت تهران را ترک و در حرم حضرت عبدالعظیم تحصن کردند (مهاجرت صغری)؟</p>
۴۸	<p>پاسخ: ۱</p> <p>با وجود مخالفت عمومی، روس‌ها در محل یک قبرستان متروکه، ساختمان بانک استقراضی روس را بنا نهادند. آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی به شدت با این کار مخالفت کرد. مردم نیز از این اقدام روس‌ها ناخشنود بودند. اما روس‌ها با بی‌اعتنایی به کار خود ادامه دادند تا اینکه موضوع به اطلاع مراجع تقلید نجف رسید. آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی و سیدعبدالله بهبهانی و میرزا مصطفی آشتیانی به همراه مردم تهران در یک شورش عمومی، ساختمان مذکور را با خاک یکسان کردند.</p>	<p>در دوره قاجار، بانک استقراضی روس در کجا بنا شد و مردم و علمای شیعه چه واکنشی نشان دادند؟</p>
۴۹	<p>پاسخ: ۱</p> <p>سه تن از علمای کرمان که برای مقابله با فرقه شیخیه قیام کرده بودند، پس از آنکه به فلک بسته شدند و شلاق خوردند، از شهر اخراج شدند. در ماه رمضان ۱۳۲۳ قمری به ویژه ایام عزاداری امیرالمومنین (ع) محور اصلی سخنرانی واعظان تهران، موضوع توهین به این عالمان بود که برای حفظ تشیع در برابر فرقه‌های ساختگی به پا خاسته بودند.</p>	<p>در شروع نهضت مشروطه، ماجرای شلاق خوردن علمای کرمان چه بود و چه تأثیری در نارضایتی مردم داشت؟</p>
۵۰	<p>پاسخ: ۱</p> <p>با آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی متحد شد و این اتحاد تا پایان قیام ادامه یافت. همکاری این دو سید روحانی، مردم ستمدیده و آزادی‌خواهی را که از مدت‌ها قبل در انجمن‌های مخفی، تشکلهای کوچکی فراهم آورده بودند، امیدوار ساخت تا از گوشه و کنار سر برآورند و آماده قیام شوند.</p>	<p>آیت‌الله سیدعبدالله بهبهانی در رهبری حرکت‌های اعتراضی مردم با کدام روحانی متحد شد و این همکاری چه تأثیری در قیام مردم داشت؟</p>
۵۱	<p>پاسخ: ۱</p> <p>اروپاییانی که در تهران بودند در مراسم سال نو محفلی می‌آراستند و با زدن صورتک (ماسک) بر چهره جشن بالماسکه برپا می‌کردند. مسیو نوز بلژیکی که طبق قرار داد گمرکی ایران و روسیه، کارگزار روس‌ها در امور گمرک ایران بود، با لباس روحانیون در حالی که قلیان به دست داشت عکس گرفت این عکس در محرم ۱۳۲۳ ق در میان مردم عزادار پخش و موجب اعتراض مردم شد. رهبری این حرکت را آیت‌الله سیدعبدالله بهبهانی به عهده داشت.</p>	<p>ماجرای نوز بلژیکی به عنوان اولین جرقه نهضت مشروطه چه بود؟</p>

۵۲	<p>در محرم سال ۱۳۲۳ ق. روحانیون دوره قاجار، چه پیامی را بین مردم معترض تبلیغ می‌کردند؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ محرم سال ۱۳۲۳ ق. مناسب‌ترین فرصت را برای اعتراض مردمی فراهم کرد. روحانیون با استفاده از حضور مردم در مراسم عزاداری اباعبدالله... الحسین (ع)، ضمن تکیه بر جنبه ستم‌ستیزی قیام آن حضرت، پیام عدالت‌خواهی را بین مردم تبلیغ کردند.</p>
۵۳	<p>معروف‌ترین کتاب‌هایی که در پیدایش مشروطه‌خواهی موثر بودند، مروج چه افکاری بودند؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ نوشته‌های میرزاکلم خان، میرزا یوسف خان مستشارالدوله، عبدالریم خان طالبوف و میرزا فتحعلی خان آخوندزاده از آثاری هستند که در پیدایش مشروطه‌خواهی موثر بودند. پذیرش اندیشه‌های غربی و شیفتگی و خودباختگی بی چون و چرا در برابر فرهنگ بیگانه از ویژگی‌های بارز افکار این افراد بود.</p>
۵۴	<p>دو سفرنامه که از نشانه‌های اندیشه‌های نوین در عصر قاجار است نام ببرید و توضیح دهید.</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ سفرنامه میرزا صالح شیرازی که در سفرنامه خود به روشنی از اندیشه‌های نوین غربی، به ویژه نظام حکومت مشروطه انگلیس تعریف کرده است. سیاحت‌نامه ابراهیم‌بیگ اثر حاج زین‌العابدین مراغه‌ای، که در آن اوضاع نابسامان کشور به زبان ساده بیان گردیده و در مقابل، از ویژگی‌های تمدن غرب ستایش کرده است.</p>
۵۵	<p>زمینه‌های ورود تفکر مشروطه‌خواهی در دوره قاجار به چه شکل‌هایی فراهم شد؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ به شکل‌های مختلف نظیر اعزام دانشجویان به خارج، سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج و مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف فراهم شد. دستاوردها، معاشرت‌ها، مسافرت‌ها و ماموریت‌های مهاجران، دانشجویان، جهانگردان و دیپلمات‌های ایرانی که با کشورهای پیشرفته در تماس بودند از راه انتشار روزنامه‌ها و چاپ کتاب‌ها در خلال نامه‌ها و سخنان آنان به جامعه منتقل می‌شد.</p>
۵۶	<p>روزنامه‌های فارسی زبان در دوره قاجار به چند دسته تقسیم می‌شدند و شامل چه روزنامه‌هایی بودند؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ دو دسته بودند: داخلی و خارجی. روز نامه‌های داخلی خود به دو دسته دولتی و غیردولتی تقسیم می‌شدند. کاغذ اخبار، وقایع اتفاقیه، شرف و شرافت از روزنامه‌های دولتی بودند. کاغذ اخبار اولین روزنامه ایرانی بود که توسط میرزا صالح شیرازی انتشار یافت. تربیت و ادب از روزنامه‌های غیر دولتی بودند. عروة الوثقی، اختر، قانون، حبل‌المتین، حکمت و ثریا از روزنامه‌های فارسی زبان در خارج از کشور چاپ و وارد ایران می‌شدند.</p>

۵۷	<p>اساس نهضت روحانیون شیعه در دوره قاجار بر مبارزه با چه اموری قرار داشت؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰-دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ اساس این نهضت بر مبارزه با استعمار خارجی و استبداد داخلی و تلاش برای برقراری عدالت در مملکت قرار داشت تا با ایجاد عدالت‌خانه و دارالشورا، قدرت و اختیارات پادشاه و حکام را محدود و با اجرای قوانین اسلامی از لجام‌گسیختگی آن‌ها جلوگیری کند.</p>
۵۸	<p>کدام روحانیون نهضت عظیم اعتراض‌آمیز مردم در زمان مظفرالدین‌شاه را رهبری می‌کردند؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰-دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی، آیت‌الله سیدعبدالله بهبهانی و آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری در داخل ایران و مراجعی همچون آیت‌الله محمدکاظم خراسانی، آیت‌الله شیخ عبدالله مازندرانی و آیت‌الله حاج میرزا حسن فرزند خلیلی تهرانی در نجف اشرف آن را رهبری می‌کردند.</p>
۵۹	<p>در آستانه نهضت مشروطیت چه ارتباطی میان علمای شیعه و مردم به وجود آمد و گسترش این حرکت فکری موجب چه امری شد؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰-دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ در آستانه نهضت مشروطیت ایران، روحانیون و حوزه‌های علمیه شیعه به استحکام و انسجام سیاسی و مبارزاتی رسیده بودند. در نتیجه یک قرن مبارزه و بیدارگری، ارتباط منظمی میان مردم و علما به وجود آمد و زمینه پیدایش حرکتی فکری به رهبری عالمان دینی فراهم شد. گسترش این حرکت فکری موجب افزایش آگاهی مردم در زمینه مسائل اعتقادی و دینی و تقویت باورهای مذهبی و فرهنگی جامعه در مقابل انحرافات فکری شد.</p>
۶۰	<p>مکتب شیعه چه نظری در مورد قدرت مطلق سلاطین دارد؟</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰-دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ مکتب شیعه قدرت مطلق سلاطین را نامشروع می‌دانست و مشروعیت نسبی قدرت حکام، مشروط به پاسداری از باورهای دینی مردم و حفظ تمامیت ارضی کشور بود. مرجعیت شیعه در جریان نهضت تنباکو خط بطلانی بر مطلق بودن قدرت شاه کشید.</p>
۶۱	<p>استبداد دستگاه حاکم در حکومت قاجار را که موجب نارضایتی مردم می‌شد، توضیح دهید.</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰-دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ حکومت قاجار بر بنیاد استبداد متکی بود و قدرت در دست شاه و اراده او متمرکز بود. مردم ایران هیچ‌گونه تضمینی برای حفظ جان و مال و ناموس خود در دستگاه استبدادی نداشتند. شاه و بستگانش هر بلایی که می‌خواستند بر سر مردم می‌آوردند. این وضع در ایالت‌ها و استان‌ها بدتر از مرکز حکومت بود. مالیات‌های سنگین نیز بر نارضایتی مردم می‌افزود.</p>
۶۲	<p>آنچه در دوران قاجار، زمینه‌های نهضت مشروطه را فراهم کرد، ذکر کنید.</p> <p>سؤالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰-دوازدهم</p> <p>پاسخ: ۱ ۱- از دست رفتن بخش‌هایی از سرزمین ایران ۲- غلبه استعمار بر مملکت ۳- استبداد دستگاه حاکم ۴- مخالفت‌های مردم و علما با استبداد و استعمار ۵- ورود اندیشه‌های جدید</p>

۶۳	<p>سرزمین‌هایی که توسط انگلستان در دوره قاجار از ایران جدا شدند، کدام سرزمین‌ها بودند؟</p> <p>پاسخ: ۱ ایالت‌های هرات و قندهار و بخش بزرگی از بلوچستان.</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p>
۶۴	<p>در دوره قاجار چه سرزمین‌هایی از ایران جدا شد؟</p> <p>پاسخ: ۱ کل قفقاز در شمال غربی و منطقهٔ ماوراءالنهر در شمال شرقی (شامل کشورهای قزاقستان، تاجیکستان، و ترکمنستان کنونی). به این ترتیب در شرق و غرب دریای خزر، مناطق و ایالت‌های وسیع و زرخیزی از ایران جدا شد.</p> <p>سوالات و مطالب تالیفی-سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ -دوازدهم</p>

۱ مهاجرت روحانیون و مردم به شهر ری و تحصن در صحن حضرت عبدالعظیم به مهاجرت صغری مشهور است.

۲ الف) روسیه ب) انگلستان ج) بی طرف

۳ ۱- اختلاف‌های شدید بین طرفداران مشروطه ۲- مداخله‌های آشکار و سلطه‌گرانه روس و انگلیس در سرنوشت ایران (ذکر ۱ مورد کافی است).

۴ مشروطه مشروعه (درس ۵ ص ۷۵)

۵ شیخ فضل‌الله نوری به دلیل اعمال نفوذ غرب‌گرایان، در نهضت مشروطه و انحراف آن از مسیر اسلامی و ملی اولیه از صف طرفداران مشروطه جدا شد. (درس ۵ ص ۷۰)

۶ ۱- در مراسم تاجگذاری، نمایندگان مجلس شورای ملی را دعوت نکرد. ۲- خودداری از امضای متمم قانون اساسی (درس ۵ ص ۶۹-۷۰)

۷ حاج زین‌العابدین مراغه‌ای (درس ۵ ص ۶۳)

۸ الف) برگرفته از هویت ایرانی - اسلامی بود.
ب) تا این امر ملی به دور از دست خارجی‌ان و استقراض از آنها انجام شود. (درس ۵ ص ۷۳)

۹ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (درس ۵ ص ۷۱)

۱۰ گزینه ۴ پاسخ صحیح است. (درس ۵ ص ۷۲)

۱۱ در مهاجرت صغری مهاجران خواستار ایجاد عدالت‌خانه (دادگستری) و عمل به قانون اسلامی بودند، اما در مهاجرت کبری خواهان برکناری عین‌الدوله از صدارت، ایجاد عدالت‌خانه، فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران و تشکیل دارالشورا بودند. (درس ۵ ص ۶۷)
کلیدواژه: عدالت‌خانه، عمل به قانون اسلامی، برکناری عین‌الدوله، بازگشت مهاجران و تشکیل دارالشورا (مجلس)
(اشاره به چهار مورد کافی است).

۱۲ با به توپ بستن مجلس شورای ملی (به دستور محمدعلی شاه) توسط لیاخوف روسی و انحلال مجلس بار دیگر در ایران استبداد برقرار شد و این دوره که یک سال طول کشید، به دوران استبداد صغیر معروف است. (درس ۵ ص ۷۲)

۱۳ به شکل‌های مختلف نظیر اعزام دانشجویان به خارج، سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج و مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف فراهم شد. (درس ۵ ص ۶۳)

۱۴ از دیرگاه سنت بست‌نشینی در ایران وجود داشت و مردم برای اعتراض در اماکن مذهبی و مورد احترام مثل مساجد، زیارتگاه‌ها و ... تحصن می‌کردند. (درس ۵ ص ۷۰)

۱۵ ۱- برکناری عین‌الدوله از صدارت ۲- فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران ۳- ایجاد عدالت‌خانه ۴- تشکیل دارالشورا (مجلس نمایندگان) (درس ۵ ص ۶۸)

به این دلیل که این گروه از روزنامه‌ها نگرش سیاسی داشته و از موضع موجود انتقاد می‌کردند. از طرفی چون در زمان قاجار آزادی بیان نبود و شیوه‌ی حکومت استبدادی آنان مانع از چاپ مطالب انتقادی می‌شد، در نتیجه گروهی از آزادی‌خواهان ایرانی روزنامه‌های خود را در خارج از ایران چاپ کرده و مخفیانه به ایران می‌فرستادند تا موجب بیداری مردم ایران شوند. (درس ۵ ص ۶۳)

کلیدواژه: نبود آزادی بیان، شیوه‌ی حکومت استبداد، چاپ روزنامه‌های انتقادی

روسیه کانون مقاومت تبریز و مشهد را به سختی سرکوب کرد و مرقد مطهر امام هشتم (ع) را به توپ بست. از آذربایجان تا خراسان نیروهای خود را مستقر کرد و منطقه‌ی زیر نفوذشان را طبق قرارداد ۱۹۰۷ اشغال کرد. انگلیس نیز برای اشغال منطقه‌ی زیر نفوذ خود، قوایی از هندوستان وارد جنوب ایران کرد.

روسیه بلافاصله نیروهای خود را به داخل خاک ایران اعزام کرد. بین مجلس و دولت بر سر پذیرفتن یا رد کردن آن، اختلاف افتاد. مجلس اخطار روسیه را رد کرد، ولی صمصام‌السلطنه نخست‌وزیر، از ترس اشغال پایتخت تسلیم شد و مجلس شورای ملی را منحل کرد.

در سال ۱۲۹۰ شمسی روسیه طی اخطاری به دولت ایران تهدید کرد که اگر ظرف چهار و هشت ساعت به خواسته‌هایش عمل نشود به اشغال ایران خواهد پرداخت. درخواست‌های روسیه به این شرح بود:

- ۱- اقدام‌های مورگان شوستر متوقف و از ایران اخراج شود.
- ۲- بدون موافقت روس و انگلیس، از استخدام اتباع خارجی در ایران خودداری شود.
- ۳- هزینه نگهداری قوای روسیه در ایران را دولت ایران پرداخت کند.

مورگان شوستر آمریکایی با اختیار وسیعی که مجلس به او داد شروع به انجام اصلاح‌های دامن‌دار در امور مالی و گمرک‌ها کرد. این اقدام او که سبب منظم شدن دستگاه اقتصادی کشور می‌شد روس و انگلیس را سخت عصبانی کرد و خواهان اخراج او از ایران شدند.

دمکرات‌ها

عده‌ای کارشناس از آمریکا برای اصلاح اداره‌ی دارایی و خزانه‌داری کل، یک فرانسوی برای دادگستری و چند سوئدی برای ژاندارمری استخدام شدند.

دمکرات‌ها به رهبری سیدحسن تقی‌زاده بر جدایی دین از سیاست تأکید ورزیدند تا مشروطه را از جنبه‌های دینی تهی کنند و نهضت را از آرمان اصیل آن دور سازند.

اعتدالیون مذهب را سدی محکم در برابر ظلم و بی‌عدالتی می‌دانستند و اجرای شریعت را در دستور کار خود قرار داده بودند. سیدمحمد طباطبایی و سید عبدالله بهبهانی از اعضای سرشناس این حزب بودند.

اعتدالیون - دمکرات

پس از آنکه دولت جدید تشکیل شد و جمعی از مستبدان و مرتجعان به وزارت و حکمرانی رسیدند، آتش خشم مشروطه‌خواهان تبریز شعله‌ور و ناخرسندی آنان علنی شد. افرادی نظیر ستارخان و باقرخان و جمعی دیگر از طرفداران مشروطه که برای نهضت فداکاری و مجاهدت کرده بودند، چون ملاحظه کردند که مستبدان دوره‌ی استبداد دیروز مشروطه دوباره زمامدار مملکت شدند، بسیار ناخشنود و معترض بودند.

از سران و روسای مجاهدان، شاهزادگان، اعیان و وکلای سابق مجلس شورای ملی و به اتفاق آراء محمدعلی‌شاه را از سلطنت خلع و پسر دوازده ساله او، احمد میرزای ولیعهد را به مقام سلطنت برگزیدند.

سازمان فراماسونری در ایران با حکومت هند، بریتانیا و چند کشور بیگانه ارتباط داشت و در مهم‌ترین وقایع تاریخ معاصر آن حضور دارد. از نهضت مشروطه تا کودتای ۱۲۹۹ و همچنین در مسئولیت‌های حساس سیاسی، فرهنگی و اقتصادی پنجاه سال سلطنت پهلوی، اعضای عالی رتبه ماسونی دیده می‌شوند.

این دوره با فتح تهران به دست مشروطه‌خواهان آغاز شد و دارای دو ویژگی بارز بود:

۱- اختلاف‌های شدید بین مشروطه‌خواهان

۲- مداخله‌های آشکار و سلطه‌گرانه روس و انگلیس در سرنوشت ایران

بعد از مقاومت مردم تبریز، مردم فارس، اصفهان، قزوین، کرمانشاه، گیلان، همدان وارد صحنه مبارزه شدند و سرانجام نیروهای مردمی هوادار مشروطه از اصفهان و بختیاری و گیلان راهی تهران شدند و در سال ۱۲۸۸ به تهران رسیدند و با پناهنده شدن محمدعلی‌شاه به سفارت روسیه، حکومت استبدادی او به پایان رسید.

مقاومت اصلی از تبریز آغاز شد و دو تن از مجاهدان نام‌آور آن خطه به نام‌های ستارخان و باقرخان بیش از نه ماه در برابر دشمنان مشروطه مقاومت کردند. آیت‌الله محمدکاظم خراسانی سیدعبدالله مازندرانی، حاج میرزا حسن فرزند میرزا خلیل تهرانی از مراجع نجف که از مشروطه‌خواهان حمایت می‌کردند.

پاریس، لندن، استانبول و کشور سوئیس

آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی و سیدعبدالله بهبهانی، شکنجه و تبعید شدند. میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل، ملک‌المکملین و سیدجمال‌الدین واعظ اعدام شدند. بعضی از نمایندگان که مورد تعقیب قرار گرفته بودند، از جمله تقی‌زاده، به سفارت انگلیس پناهنده شدند.

در تیر ۱۲۸۷، محمدعلی‌شاه با تشویق روسیه دستور حمله به مجلس شورای ملی را صادر کرد. لیاخوف فرمانده نیروهای روس به فرمان محمدعلی‌شاه به مجلس حمله کرد و بخشی از ساختمان مجلس را با توپ تخریب کرد. به دنبال آن تمام خانه‌های مشروطه‌خواهان غارت شده و مأموران به دستگیری آنان پرداختند، عده‌ای دستگیر شدند و نمایندگان تحت تعقیب به سفارت انگلیس پناه بردند و دوباره برای مدتی استبداد حاکم شد که یکسال طول کشید و به استبداد صغیر مشهور است.

رد قرارداد ۱۹۰۷، رد دریافت وام از دولت‌های خارجی و تأسیس بانک ملی، اخراج نوز بلژیکی. این اقدام‌های انقلابی برای دولت‌های استعمارگر زنگ خطر بود. به همین دلیل برای سرکوب مجلس به توافق رسیدند و هنگامی که محمدعلی‌شاه مجلس را به توپ بست از آن حمایت کردند.

میرزا علی‌اصغرخان امین‌السلطان را که از مخالفان جدی مشروطه بود، از اروپا به ایران دعوت کرد و او با تدبیرهای امنیتی و حمایت روس‌ها به نخست‌وزیری منصوب شد. او که در دوره نخست‌وزیری خود سیاستی دوگانه در پیش گرفته بود، سرانجام توسط یکی از طرفداران مشروطه ترور شد.

با در خطر قرار گرفتن مستعمره‌های روس و انگلیس در جاهای دیگر دنیا، توسط استعمارگر جدید یعنی آلمان، آن‌ها اختلاف‌ها را کنار گذاشتند و به موجب قرارداد ۱۹۰۷، ایران را بین خود تقسیم کردند بر اساس این قرارداد روس و انگلیس، با پادرمیانی فرانسه، ایران را به سه منطقه تقسیم کردند.

۱- افزایش اعتبار خود در ایران برای دستیابی به موقعیت بهتر یا برابر با روسیه ۲- به قدرت رساندن مهره‌های انگلیسی در دستگاه حاکم و مجلس ۳- محافظت از مرزهای هندوستان و سایر مستعمرات انگلستان در منطقه

هنگامی که متمم قانون اساسی تقدیم محمدعلی‌شاه شد، از امضای آن خودداری کرد. این برخورد مردم را به هیجان آورد، بازارها بسته شد و چندین هزار نفر به سوی مجلس هجوم آوردند. مردم شهرهای دیگر چون تبریز، اصفهان، شیراز، رشت و کرمان نیز با مردم تهران همصدا شدند. مراجع تقلید از نجف طی تلگراف‌هایی به نصیحت شاه پرداختند. در چنین شرایطی شاه در شهریور ۱۲۸۶ به ناچار متمم قانون اساسی را امضا کرد.

با تلاش‌ها و مجاهدت فراوان آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری اصل دوم متمم قانون اساسی تصویب شد و مورد تأیید علمای ایران و مراجع بزرگ نجف قرار گرفت. بنابر این اصل در هر دوره از مجلس، هیئتی پنج‌نفره از مجتهدان و فقیهان اسلام به عنوان عضو، در مجلس شورای ملی شرکت می‌کردند تا بر قانون‌هایی که تصویب می‌شد نظارت کنند که خلاف قواعد اسلامی نباشد. در هیچ‌یک از دوره‌های مجلس به این اصل عمل نشد.

این قانون در پنجاه و یک اصل تنظیم شده بود و در حقیقت نظام‌نامه‌ای بود که اداره امور مجلس و حدود آن را روشن می‌ساخت. در این قانون از حقوق و تکالیف دولت نسبت به ملت و بالعکس سخن به میان نیامده بود. بنابراین لازم بود متممی بر آن نوشته و تکمیل می‌شد.

در ۲۸ مرداد ۱۲۵۸، اولین دوره مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تهران تشکیل شد. عده‌ای از سیاستمداران مشروطه‌خواه، به تدوین قانون اساسی پرداختند.

مظفرالدین‌شاه تسلیم خواسته‌های مردم شد. او عین‌الدوله را عزل کرد و فرمان تشکیل مجلس شورای ملی را در ۱۴ مرداد ۱۲۵۸ صادر کرد. هفت روز بعد علما با استقبال پرشکوه مردم، از قم بازگشتند. شهر چراغانی و جشن و شادی به پا شد.

۱- برکناری عین‌الدوله از صدرات ۲- فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران ۳- ایجاد عدالت‌خانه ۴- تشکیل دارالشورا (مجالس نمایندگان)

همراه با مهاجرت علمای تهران به قم، عالمان سایر شهرستان‌ها و مراکز ایالت‌ها نیز وارد میدان شدند و نهضت مردمی به اوج خود رسید. حضور شیخ فضل‌الله نوری، روحانی طراز اول تهران، در کنار آیت‌الله بهبهانی و آیت‌الله طباطبایی، بر استحکام قیام افزود.

بعد از بازگشت مهاجران صغری معلوم شد که عین‌الدوله به آنان وعده دروغین داده و در پی دستگیری، تبعید و زندانی کردن رهبران قیام است بنابراین بار دیگر شعله‌های قیام افروخته شد، این بار بین مردم و سربازان درگیری پیش آمد که چند نفر مجروح و طلبه‌ای شهید شد. عین‌الدوله از علما خواست که به خانه‌شان بروند، اما رهبران مردم تصمیم گرفتند این بار در اعتراض به اقدام‌های دولت، به شهر قم مهاجرت کنند. این مهاجرت به مهاجرت کبری معروف شد.

در دوران قاجار برخی از کالاها مانند نفت، کبریت و قند از روسیه وارد می‌شد. در اثر جنگ روس و ژاپن نرخ قند افزایش یافت و مردم معترض شدند. به دلیل خشم عمومی از گرانی‌ها در مسجد شاه مجلسی بزرگ برپا شد، اما مأموران با چوب و چماق به جان مردم افتادند. سیدمحمد طباطبایی، روحانیون و مردم با حالت اعتراض تهران را ترک و در حرم حضرت عبدالعظیم تحصن کردند.

با وجود مخالفت عمومی، روس‌ها در محل یک قبرستان متروکه، ساختمان بانک استقراضی روس را بنا نهادند. آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی به شدت با این کار مخالفت کرد. مردم نیز از این اقدام روس‌ها ناخشنود بودند. اما روس‌ها با بی‌اعتنایی به کار خود ادامه دادند تا اینکه موضوع به اطلاع مراجع تقلید نجف رسید. آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی و سیدعبدالله بهبهانی و میرزا مصطفی آشتیانی به همراه مردم تهران در یک شورش عمومی، ساختمان مذکور را با خاک یکسان کردند.

سه تن از علمای کرمان که برای مقابله با فرقه شیخیه قیام کرده بودند، پس از آنکه به فلک بسته شدند و شلاق خوردند، از شهر اخراج شدند. در ماه رمضان ۱۳۲۳ قمری به ویژه ایام عزاداری امیرالمومنین (ع) محور اصلی سخنرانی واعظان تهران، موضوع توهین به این عالمان بود که برای حفظ تشیع در برابر فرقه‌های ساختگی به پا خاسته بودند.

با آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی متحد شد و این اتحاد تا پایان قیام ادامه یافت. همکاری این دو سید روحانی، مردم ستمدیده و آزادی‌خواهی را که از مدت‌ها قبل در انجمن‌های مخفی، تشکلهای کوچکی فراهم آورده بودند، امیدوار ساخت تا از گوشه و کنار سر برآورند و آماده قیام شوند.

اروپاییانی که در تهران بودند در مراسم سال نو محفلی می‌آراستند و با زدن صورتک (ماسک) بر چهره جشن بالماسکه برپا می‌کردند. مسیو نوز بلژیکی که طبق قرار داد گمرکی ایران و روسیه، کارگزار روس‌ها در امور گمرک ایران بود، با لباس روحانیون در حالی که قلیان به دست داشت عکس گرفت این عکس در محرم ۱۳۲۳ ق در میان مردم عزادار پخش و موجب اعتراض مردم شد. رهبری این حرکت را آیت‌الله سیدعبدالله بهبهانی به عهده داشت.

محرم سال ۱۳۲۳ ق. مناسب‌ترین فرصت را برای اعتراض مردمی فراهم کرد. روحانیون با استفاده از حضور مردم در مراسم عزاداری اباعبدالله... الحسین (ع)، ضمن تکیه بر جنبه ستم‌ستیزی قیام آن حضرت، پیام عدالت‌خواهی را بین مردم تبلیغ کردند.

نوشته‌های میرزاکلم خان، میرزا یوسف خان مستشارالدوله، عبدالریم خان طالبوف و میرزا فتحعلی خان آخوندزاده از آثاری هستند که در پیدایش مشروطه‌خواهی موثر بودند. پذیرش اندیشه‌های غربی و شیفتگی و خودباختگی بی‌چون و چرا در برابر فرهنگ بیگانه از ویژگی‌های بارز افکار این افراد بود.

سفرنامه میرزا صالح شیرازی که در سفرنامه خود به روشنی از اندیشه‌های نوین غربی، به ویژه نظام حکومت مشروطه انگلیس تعریف کرده است. سیاحت‌نامه ابراهیم‌بیگ اثر حاج زین‌العابدین مراغه‌ای، که در آن اوضاع نابسامان کشور به زبان ساده بیان گردیده و در مقابل، از ویژگی‌های تمدن غرب ستایش کرده است.

به شکل‌های مختلف نظیر اعزام دانشجو به خارج، سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج و مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف فراهم شد. دستاوردها، معاشرت‌ها، مسافرت‌ها و مأموریت‌های مهاجران، دانشجویان، جهانگردان و دیپلمات‌های ایرانی که با کشورهای پیشرفته در تماس بودند از راه انتشار روزنامه‌ها و چاپ کتاب‌ها در خلال نامه‌ها و سخنان آنان به جامعه منتقل می‌شد.

دو دسته بودند: داخلی و خارجی. روز نامه‌های داخلی خود به دو دسته دولتی و غیردولتی تقسیم می‌شدند. کاغذ اخبار، وقایع اتفاقیه، شرف و شرافت از روزنامه‌های دولتی بودند. کاغذ اخبار اولین روزنامه ایرانی بود که توسط میرزا صالح شیرازی انتشار یافت. تربیت و ادب از روزنامه‌های غیر دولتی بودند. عروة الوثقی، اختر، قانون، حبل‌المتین، حکمت و ثریا از روزنامه‌های فارسی زبان در خارج از کشور چاپ و وارد ایران می‌شدند.

اساس این نهضت بر مبارزه با استعمار خارجی و استبداد داخلی و تلاش برای برقراری عدالت در مملکت قرار داشت تا با ایجاد عدالت‌خانه و دارالشورا، قدرت و اختیارات پادشاه و حکام را محدود و با اجرای قوانین اسلامی از لجام‌گسیختگی آن‌ها جلوگیری کند.

آیت‌الله سیدمحمد طباطبایی، آیت‌الله سیدعبدالله بهبهانی و آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری در داخل ایران و مراجعی همچون آیت‌الله محمدکاظم خراسانی، آیت‌الله شیخ عبدالله مازندرانی و آیت‌الله حاج میرزا حسن فرزند خلیلی تهرانی در نجف اشرف آن را رهبری می‌کردند.

در آستانه نهضت مشروطیت ایران، روحانیون و حوزه‌های علمیه شیعه به استحکام و انسجام سیاسی و مبارزاتی رسیده بودند. در نتیجه یک قرن مبارزه و بیدارگری، ارتباط منظمی میان مردم و علما به وجود آمد و زمینه پیدایش حرکتی فکری به رهبری عالمان دینی فراهم شد. گسترش این حرکت فکری موجب افزایش آگاهی مردم در زمینه مسائل اعتقادی و دینی و تقویت باورهای مذهبی و فرهنگی جامعه در مقابل انحرافات فکری شد.

مکتب شیعه قدرت مطلق سلاطین را نامشروع می‌دانست و مشروعیت نسبی قدرت حکام، مشروط به پاسداری از باورهای دینی مردم و حفظ تمامیت ارضی کشور بود. مرجعیت شیعه در جریان نهضت تنباکو خط بطلانی بر مطلق بودن قدرت شاه کشید.

حکومت قاجار بر بنیاد استبداد متکی بود و قدرت در دست شاه و اراده او متمرکز بود. مردم ایران هیچ‌گونه تضمینی برای حفظ جان و مال و ناموس خود در دستگاه استبدادی نداشتند. شاه و بستگانش هر بلایی که می‌خواستند بر سر مردم می‌آوردند. این وضع در ایالت‌ها و استان‌ها بدتر از مرکز حکومت بود. مالیات‌های سنگین نیز بر نارضایتی مردم می‌افزود.

۱- از دست رفتن بخش‌هایی از سرزمین ایران ۲- غلبه استعمار بر مملکت ۳- استبداد دستگاه حاکم ۴- مخالفت‌های مردم و علما با استبداد و استعمار ۵- ورود اندیشه‌های جدید

ایالت‌های هرات و قندهار و بخش بزرگی از بلوچستان.

کل قفقاز در شمال غربی و منطقه ماوراءالنهر در شمال شرقی (شامل کشورهای قزاقستان، تاجیکستان، و ترکمنستان کنونی). به این ترتیب در شرق و غرب دریای خزر، مناطق و ایالت‌های وسیع و زرخیزی از ایران جدا شد.

۹	۱	۲	۳	۴
۱۰	۱	۲	۳	۴

